

Příloha 1

Schéma polostrukturovaného interview pro pedagogické pracovníky základních škol speciálních

Informace demografické a kontextové

Pohlaví:

Věk:

Pracovní zařazení:

Dosažené vzdělání (aprobace):

Kvalifikace (případné doplnění):

Dosavadní praxe (počet let):

1. Oblast: výskyt problémového chování

- Jak byste definoval/a pojem „problémové chování“ žáků s autismem a střední mentální retardací?
- S jakými nejčastější formami problémového chování se u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací ve třídě/skupině setkáváte?
- Jak často se problémové chování u žáka/ů s autismem a mentální retardací ve výchovně vzdělávacím procesu vyskytuje?

2. Oblast: příčiny problémového chování

- Co je dle vašeho názoru nejčastějším tzv. „spouštěčem problémového chování“ u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?
- Jakým způsobem předcházíte vzniku problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

3. Oblast: řešení problémového chování

- Jak se rozhodujete o volbě strategií řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?
- Má vaše škola zpracován nějaký plán řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?
- Jak probíhá celý Váš postup řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

- Které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za úspěšné?
- Které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za neúspěšné?
- Jakými profesními dovednostmi by měl disponovat pedagogický pracovník ve výchovně vzdělávacím procesu u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

4. Oblast: podpora pro řešení problémového chování

- Jaké má vaše škola prostorové, materiální, personální a technické zázemí ve vztahu k výskytu a řešení problémového chování žáků s autismem a střední mentální retardací?
- Jaká je vaše spolupráce se zákonnými zástupci žáka/ů s autismem a střední mentální retardací při řešení problémového chování?
- S jakými dalšími subjekty spolupracujete při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?
- Odkud čerpáte informace a znalosti o možnostech řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?
- Absolvoval/a jste v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků speciální kurz vztahující se k této problematice (jaký, rozsah, využitelnost v praxi)?
- Můžete uvést návrhy na zkvalitnění a zefektivnění vaší práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

Informace doplňkové:

Chtěl/a byste ještě doplnit nějakou oblast, o které jsme spolu hovořili?

Chtěl/a byste zdůraznit nějakou oblast, o které jsme se nezmínili?

Příloha 2 Interview s pedagogickými pracovníky

Přepis interview č. 6 s asistentem pedagoga/vychovatelem AP 3, včetně kódování

Přepis interview č. 7 se zástupcem ředitele ZŘ 3, včetně kódování

Přepis interview č. 9 se speciálním pedagogem – učitelem SPU 3, včetně kódování

V ukázkách polostrukturovaných interview s pedagogickými pracovníky základních škol speciálních nejsou otázky demografické a kontextové týkající se identifikačních charakteristik účastníků a místa výzkumného šetření, ani otázky pro navázání počáteční komunikace či otázky ověřující správnost porozumění součástí níže uvedených rozhovorů.

Přepis interview č. 6 s asistentem pedagoga/vychovatelem AP 3, včetně kódování

- Jak byste definovala pojem „problémové chování“ žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Takže ze svých zkušeností, bych to definovala tak, že problémové chování je takové chování, které se vymyká běžným normám, které jsou stanovené ve třídě, které by ti žáci měli následovat a dodržovat, ale z nějakých důvodů tomu tak pak není“.

Komentář [PJ1]: definice problémového chování

- S jakými nejčastější formami problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací se ve třídě setkáváte?

„Mezi u nás nejčastější výskyt patří různé agresivní i autoagresivní chování - ničení věcí, házení předměty, rozbíjení okna, kopání do zdi, nábytku, nadávání, kousání, štípání, pak různé hlasové projevy, útky ze třídy“.

Komentář [PJ2]: formy problémového chování

- Jak často se problémové chování u žáka/ů s autismem a mentální retardací ve výchovně vzdělávacím procesu vyskytuje?

„Je to vlastně denně, protože každý den spolu musíme nějak vycházet, komunikovat a tím pádem, když dojde k nějakému nepochopení situace, tak se vyskytují různé projevy problémového chování“.

Komentář [PJ3]: četnost výskytu problémového chování

- Co je podle Vás nejčastějším tzv. spouštěčem problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Asi to, že vlastně dětem s PAS a MR vyhovuje nějaká struktura dne, činností a když se jim to naruší, stačí jenom maličkost, nějaká změna, tak už to „jede“...“.

Komentář [PJ4]: spouštěče problémového chování

- Jakým způsobem předcházíte vzniku problémového chování žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Lze tomu předcházet tím, že pedagogové už to dítě znají, takže ví, na jaké podněty reaguje, a tím pádem předcházíme rizikovým situacím. Ale občas je dobré i naučit dítě respektování změnám, vždy ho na to předem v režimu dne upozorníme, ale ne násilnou formou, je vhodné je i vystavit nějakým situacím, aby je museli řešit, prostě tak, aby se to zvládlo a podpořit ho v tom, aby ty situace neřešilo problémovým chováním“.

Komentář [PJ5]: předcházení vzniku problémového chování

Komentář [PJ6]: nácvik sociálních dovedností

- A jak se rozhodujete o volbě strategií řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

*„Vyloženě **individuálně, na každé dítě platí něco jiného, záleží i na situaci, na rozpoložení dítěte, protože během dne se i nálada různě mění, samozřejmě mnohdy intuitivně, na základě zkušeností, ve spolupráci s pedagogem, popřípadě s dalšími pedagogickými pracovníky**“.*

Komentář [PJ7]: volba strategie řešení problémového chování

- Má vaše škola zpracována pravidla a mechanismy pro řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

*„**Přímo ne, záleží na každém učiteli, jak si případně vypracuje do individuálně vzdělávacího plánu postupy pro řešení**“.*

Komentář [PJ8]: mechanismy řešení problémového chování

- Jak probíhá celý Váš postup řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

*„**Často je ten postup takový, vzít žáka na jiné místo, než kde se to problémové chování objevilo, mimo třídu, například do relaxační místnosti nebo ve třídě změna místa, relaxační koutek, zaujmutí nějakou jinou činností**“.*

Komentář [PJ9]: postupy a mechanismy řešení problémového chování

- Které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za úspěšné?

*„**No asi metoda, kdy odvedeme pozornost, jít se projít, změna činnosti. Pravidelná struktura, komunikační strategie AAK, maximální názor, vizualizace**“.*

Komentář [PJ10]: postupy a mechanismy řešení problémového chování

Komentář [PJ11]: výchovně vzdělávací metody a přístupy

- Které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za neúspěšné, co byste nedoporučovala?

*„**Vyloženě asi statická práce, za každou cenu nutit vykonávat danou činnost, mluvit a ukazovat na tabuli, to opravdu nefunguje. Ne, dlouhé vysvětlování situace chování a poučování o správném chování**“.*

- Jakými profesními dovednostmi by měl disponovat pedagogický pracovník ve výchovně vzdělávacím procesu u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Tak určitě **trpělivostí, to rozhodně, empatií, člověk musí být schopen následovat jejich zvyky a chování, snažit se jim porozumět. Rozhodně si nastudovat o autismu informace, proč mají tito žáci takové pochody uvažování, chování, že mají jiný způsob myšlení a chápání**“.

Komentář [PJ12]: odborná osobnostní a profesní vybavenost pedagoga

- Jaké má vaše škola prostorové, materiální, personální a technické zázemí vzhledem k výskytu problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Myslím si, že to **není špatné, ale rozhodně by to chtělo zlepšit. Asi nejvíce nevyhovující jsou prostory, kde se dopoledne žáci vzdělávají ve třídě, odpoledne pak v té samé třídě je školní družina se zcela jiným režimem a potřebou uspořádání. Zase super je naše relaxační místnost, kde to děti mají rády, ale je to v jiném patře budovy a pro velký zájem není vždy k dispozici**“.

Komentář [PJ13]: zázemí a vybavenost školy

Komentář [PJ14]: prostorové podmínky

- Co se týká toho materiálního, personálního a technického vybavení?

„To si myslím, že je slušné, že mají žáci s čím pracovat. Pravda, **učebnice téměř nevyužijí, takže je potřeba mít dostatek strukturovaných úkolů, pomůcek. Personálně je zajištěna péče vcelku dostatečně. V technickém vybavení je to průměrné, určitě by bylo vhodné zajištění více tabletů do tříd, interaktivních tabulí**“.

Komentář [PJ15]: zázemí a vybavenost školy

Komentář [PJ16]: personální zajištěnost

Komentář [PJ17]: zázemí a vybavenost školy

- Jak vnímáte spolupráci se zákonnými zástupci žáka/ů s autismem a střední mentální retardací při řešení problémového chování?

„No, většinou bych řekla, že **rodiče jsou spolupracující, člověk k řešení daného problému musí přistupovat zodpovědně, samozřejmě, že konkrétní problém musí přiměřeným způsobem podat, vysvětlit, aby ten rodič pochopil, proč se to stalo a jak to probíhá. Ne vždy se staví k pochopení pozitivně, je to asi pro ně těžké to pochopit a přijmout takový fakt. Někdy se stává, že pro nás problémové chování oni vnímají jako standardní chování, ale jinačí je situace doma a jiná ve škole, kdy musí žák sdílet pobyt i s ostatními spolužáky a musí to být pro všechny zúčastněné přijatelné chování**“.

Komentář [PJ18]: spolupráce a komunikace se zákonnými zástupci

Komentář [PJ19]: rodičovské reakce a postoje

- S jakými dalšími subjekty spolupracujete při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Tak z mého pohledu **asistenta pedagoga spolupracují hlavně s pedagogem – učitelem třídy, potom s vedoucí vychovatelkou ve školní družině. Pak s dalšími**

odborníky, hlavně pracovníky SPC. Spolupráce se všemi je velmi dobrá, považuju ji za kvalitní“.

Komentář [PJ20]: týmová spolupráce

- Odkud čerpáte informace a znalosti o možnostech řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Nejvíce z knížek, z odborné literatury, rozhodně i z internetu, samozřejmě pak sdílením s kolegy“.

Komentář [PJ21]: vzdělávání pedagogických pracovníků

- Absolvovala jste v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků speciální kurz vztahující se k této problematice (jaký, využitelnost v praxi)?

„Ano, absolvovala jsem při nástupu jeden kurz, ale k obecné problematice PAS, přijela k nám do školy paní Čadilová. Sice to byly dost informace, které jsem už věděla, ale mohli jsme se konkrétně zeptat na některé oblasti, pak záleží na člověku, co využije a jak si s tím poradí“.

Komentář [PJ22]: vzdělávání pedagogických pracovníků

- Můžete uvést návrhy na zkvalitnění a zefektivnění vaší práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Tak rozhodně co se týká těch prostorových řešení. Každé dítě kromě boxů na strukturované učení by potřebovalo nějaký svůj koutek, svoje místečko, které by se mohlo využívat ke zklidnění při řešení problémového chování. Vyložene něco na relaxaci, další pomůcky. Potom možnost absolvování kurzů jak pro pedagogy, tak asistenty pedagoga a výměna zkušeností“.

Komentář [PJ23]: prostorové zajištění podmínek

- Chtěla byste ještě doplnit nějakou oblast, o které jsme spolu hovořili?

„Ještě bych zdůraznila oblast dobré spolupráce pedagoga a asistenta pedagoga, to považuju za velmi důležité, aby fungovali jako tým, protože potom i ty děti to vycítí“.

Komentář [PJ24]: týmová spolupráce

- Děkuji za rozhovor.

Přepis interview č. 7 se zástupcem ředitele ZŘ 3, včetně kódování

- Jak byste definoval pojem „problémové chování“ žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Chování, který už personál nebo rodič nebo ten člověk, co má to dítě na starosti, vybočuje z možností, který zvládne, běžně, rutinně“.

Komentář [PJ25]: definice problémového chování

- S jakými nejčastější formami problémového chování u žáků a autismem a střední mentální retardací se ve třídě setkáváte?

„Tak my tu máme shodou okolností de facto **kompletní spektrum problémového autistického chování**. Takže od běžných nekázní, vzdory, nějaký verbální ataky, verbální agrese, záchvatový stavy, tak tu máme i stavy agrese vůči dětem i pedagogům, autoagrese – konkrétně škrábání, kousání, údery hlavou o zed', o okno. Záleží zase na funkčnosti toho dítěte, jo. Jinak to dělá dítě, který je na tom kognitivně trošku líp, pak to jsou takový ty **sebepoškozování typu, že si rozbije věci, kopne se do nohy, nebo se praští a podobně, ale pak jsou to takový ty typický autistický projevy u těch nízkofunkčních autistů, kdy opravdu si rozdrápou obličej, poškozují se tím, že si například začne okousávat prstíky a nejvíc to tam má teda jeden žák, když je v nepohodě, kterej je schopnej nebo má tentenci „probíhat hlavou“ okno. Jo, ale zatím teda musím zaklepat, většina těhle vážnějších projevů se nám podařila systémově dostat pod kontrolu, že k tomu nedochází nebo aspoň ne příliš často. Ale k takovému tomu, že **dítě se dostane do tenze, protože ho třeba ruší spolužák, kterej je verbálně hlasitěj a zrovna XX autista to nezvládá a jde do nějakých psychicko nebo somaticko-psychických křečí, to tu je častější. Agrese vůči pedagogům se taky vyskytuje, rozhodně se to netýká všech žáků, abych to řek z hlavy tak asi 3-4 jsou schopni být nějakým způsobem agresivní vůči personálu, s tím, že vyloženě problémový je to jenom u třech žáků. U XX tam, je to ještě vzhledem k věku zvladatelný, není to cílená agrese, je to prostě vybíjení frustrace na tom personálu, u těch dvou starších XX je to horší, kde kognitivně jsou spíše na hranici pásma LMR a SMR a ty útoky jsou cílený a účelový. A zase u jednoho XX to zvládneme systémově a u toho druhého XX to prostě nejde, protože to je takový typ, že i když uděláte všechno správně, tak být agresivní může kdykoli. XX je pak ve speciálním režimu, co se týče dohledu a zabezpečení jeho chování“.****

Komentář [PJ26]: formy problémového chování

Komentář [PJ27]: formy problémového chování

Komentář [PJ28]: formy problémového chování

- Jak často se problémové chování u žáka/ů s autismem a mentální retardací ve výchovně vzdělávacím procesu vyskytuje?

„Obecně, u některých denně, ale musíme se bavit o intenzitě nebo míře. Takže pokud už považuju za problémové chování, že dítě je natolik verbálně rušivý, že se nemůže provádět běžná výuka, to už je problémové chování, tak to je samozřejmě na denním pořádku. Co se týče těch výrazných problémových projevů, který souvisí už s vyšší hladinou nějaký frustrace, nenaladění, nepohody těch dětí, tak k tomu dochází méně často. Pokud se všechno dělá s tím náhledem, že jedete preventivně, předvídáte a máte na to kapacity personální, tak k těmhle výrazným projevům jako je agrese nebo poškozování sebe nebo rozbíjení věcí vlastně už dochází minimálně, ale stačí změna v režimu a může to samozřejmě eskalovat“.

Komentář [PJ29]: četnost výskytu problémového chování

- Co je podle Vás nejčastějším tzv. spouštěčem problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Z velké části je to o tom, že selžou naše provozní manuály. Bud' to třeba chybí lidí nebo dojde k nějakým nečekaným změnám, to dítě se nestačí připravit na změnu v režimu. V převážný většině případů je to nečitelnost situace. Bud' tam selže komunikace, nebo ty události kolem něj naberou spád, na který nejsou zvyklý a potom závažný moment, kterej mi těžko ovlivníme dopředu, to je momentální stav toho žáka. Může ho něco bolet, neumí to sdělit nebo přijde s nějakým problémem už z domova, není to dořešený a tady to eskaluje, protože přeteče ta únosná mez pro toho žáka, takže tady je potom strašně důležitý, jak je nastavená spolupráce s rodiči, jestli vám popravdě všechno řeknou. Dám příklad: nejnáročnější XX co tady máme, tak potřebuju vědět, jak probíhala cesta do školy. Když vim, že proběhla relativně v klidu, tak pracuju „normálně“, když vim, že tam byl nějaký problém nebo že byl problém v předchozím dnu ve škole nebo doma, musím okamžitě upravit systém práce, jinak dojde k agresi u XX“.

Komentář [PJ30]: spouštěče problémového chování

Komentář [PJ31]: spolupráce se zákonnými zástupci

Komentář [PJ32]: prevence, volba strategie řešení problémového chování

- Jakým způsobem předcházíte vzniku problémového chování žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Zase je to o tý prevenci a vo připravenym režimu pro ty děti. Jestli-že mají režim, kterej jsou schopny unést, to okolí je pro ně natolik čitelný, klidný prostředí, komunikujou s personálem způsobem, kterým jsou zvyklí, tak by ti pedagogové měli

doдрžet určité postupy, jsou věci, který se s těma dětma dělat „musí a nesmí“ a pokud se tohle doдрží, tak ty děti jsou v klidu, je to pro ně tady příjemný, ví, co bude následovat, tam je strašně důležitý doдрžet strukturu. Pokud se něco změni, je strašně důležitý to s nima dopředu „vykomunikovat“. U těch dětí, u kterých je ta tolerance nižší a budou reagovat první, pokud je něco jinak, tak se musí vyčlenit někdo z personálu a musí se primárně věnovat tomuhle dítěti, protože je to vždycky samozřejmě bezpečnější a méně práce, když to uděláte dopředu, to dítě to prostě zpracuje, vysvětlíte mu to, případně máte možnost dopředu ho individuálně provést tou novou situací, než když počkáte, až to „bouchne“ a pak musíte stáhnout tři lidi, protože dva řeší toho, kdo je v incidentu a jeden řeší ten zbytek skupiny a naruší vám to vlastně tu výuku a provoz mnohonásobně více, než když tomu dáte čas. Samozřejmě je to vo tom předvídaní. U nás se snažíme, co to jde, mít u těchto dětí vždycky pedagoga, kterej má už tu zkušenost a cit, umí poznat v jakým stavu to dítě je a jede podle tak zvaného „semaforu“. Bud' je dítě v zelenym, žlutym nebo v červenym, taková ta základní pomůcka, co vnímám u dítěte, jaký je okolí, co se děje a podle toho směřuju nároky na to dítě a upravuju prostředí, režim. My tu nemáme jeden jakoby rutinní režim, ten je danej, když všechno je v pořádku, když děti fungujou. A potom každý dítě by mělo mít v rámci svých individuálních možností nějaký zvláštní zacházení, když se ten režim nedá doдрžet a samozřejmě týká se to zase těch, jejichž tolerance je nejnižší změny zvládat. Ve výsledku se bavíme o třetině z celkového počtu žáků, která má tyhle nároky a z toho tři, maximálně čtyři jsou opravdu rizikový. Primárně se zajišťuje péče o ty tři, čtyři, musím mít kvalitní lidi u těchto dětí, když se něco měni nebo je změna, musíme vyřešit co s těmahle dětma a když to máme podchycený, tak potom zhodnotíme, na co máme a podle toho operativně deme dál. Je to trošku o improvizaci, ale zároveň i o kvalitní přípravě, protože kolegové v rámci třídy musí mít vždycky záložní plán. To znamená, mám nějakou přípravu, když všechno bude dobře, děti dobře naladěný, fungujeme podle plánu - přípravy, vedeme výuku. Přijde-li problém, kterej bud' se stal na pracovišti, nebo už s ním dítě přišlo, musím režim upravit. A ted' mám dvě možnosti: upravím to jenom tomu dítěti, třeba jenom tím, že mu dám víc individuálu, že pošlu asistenta nebo druhýho kolegu, že s ním jde někam ven, do jiný místnosti, udělá mu to pohodový, nebo mu na chvíli vysadím náročnost, nechám ho chvíli odpočinout. To je ten první krok, a když to nezapůsobí a dojde k tomu, že mi to začne

Komentář [PJ33]: prevence, postupy

Komentář [PJ34]: prevence, postupy

Komentář [PJ35]: předcházení vzniku problémového chování

Komentář [PJ36]: postupy, režim

Komentář [PJ37]: rizikovost výskytu problémového chování

Komentář [PJ38]: postupy, režim

narušovat celou tu skupinu, no tak samozřejmě mám ten záložní plán, kdy ten den neudělám s dětmi ten výkon, co jsem chtěl, zadám všem žákům úkoly, které jsou rutinní, oni je zvládnou a primárně se věnuju tomu dítěti, který je v tu chvíli v největší tenzi nebo ve stresu“.

Komentář [PJ39]: volba strategie řešení, režim

- Jak se rozhodujete o volbě strategií řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Řeším incident, podle toho, kdo ho má. Jiná náročnost pro pedagoga i pro ty ostatní zúčastněný děti je, že když do incidentu jde dítě, jehož největší rizikovostí je, že začne hlasitě křičet nebo odmítne pracovat a válí se po zemi a úplně jinak řeším incident, kdy vím, že to dítě může mě nebo svého spolužáka fyzicky ohrozit. Je strašně důležitý mít tohle promyšlený a připravený dopředu s pedagogama a je strašně důležitý dodržovat zásadu, že nemůžou si kolegové řešit záležitosti jenom svojí třídy. Protože my jsme tady na malým prostoru, provázanost dopoledne s družinou, pro ty děti je to jeden proces, takže de facto všichni musí mít povědomí o tom, co XX (kterýho teď slyšíme) prožívá a podle toho přizpůsobit tu výuku, protože to ruší třeba děti vedle ve třídě. Musím bejt připravenej taky na to, že může bejt krizová situace pro celý pracoviště. Spolupráce a povědomí o tom, co dělá ten druhý kolega, že dítě ve vedlejší třídě je takovýhle, to když funguje, tak máme podmínky pro to, aby se jelo naplno v tý prevenci, a pak máme problémový chování minimální. Strašnej rozdíl je, do jakých se incident rozjede stupňů, jestli dítě zarazíte v emoční labilitě ve chvíli, kdy už jenom nepracuje nebo jestli projdete celým incidentem, což může být u některých v podstatě záležitost na hodinu, dvě a v tu chvíli, řešíte bezpečnost, neřešíte výuku. Musíme mít tak dobrý personál, aby dopředu uměl poznat, co dítě ten den zvládne, co zvládne celá ta skupina, co zvládne můj kolega, kterej v tom se mnou jede, protože to je taky faktor, kterej to ovlivňuje“.

Komentář [PJ40]: volba strategie řešení

Komentář [PJ41]: připravenost, prevence

Komentář [PJ42]: spolupráce, postupy

Komentář [PJ43]: profesní vybavenost

- Má vaše škola zpracována pravidla a mechanismy pro řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Ano, má metodiky, krizový plány, to popíšu teda přímo postup řešení problémového chování u těchto žáků“.

Komentář [PJ44]: mechanismy řešení problémového chování

- Dobře, jak tedy probíhá celý Váš postup řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Optimální nebo správný postup by měl být ten, pokud se objeví problémové chování, který je zatím nezmapovaný nebo začne převyšovat nějaký běžný provozní možnosti, aby se zvládalo dobře, tak se seze porada všech pracovníků, primárně samozřejmě se to řeší s tou třídou, to se řeší akutně ten den, kdy se to objeví. Nejpozději druhý den se sejdou všichni kolegové, kteří jsou na tom daným pracovišti, kde se problém řeší, což je v našem případě všichni (asi 15-16 lidí) a měl by se dát dohromady samozřejmě krizový plán. Krizový plán navrhuje metodik ve spolupráci s kolegy, kterého se to nejvíc týká, třídní nebo vedoucí oddělení v družině nebo ti pedagogové, kteří v té skupině, třídě působí. Udělá se takový první koncept, s ním se seznámí právě pak všichni ostatní pracovníci, řekne se tohle tu máme, potřebujeme, aby se dodržovalo tohle a tohle, protože tohle zkusíme. Je to taková první pomoc, první opatření jsou zaměřená na to, aby se nikomu nic nestalo a hlavně, aby se dítě uklidnilo, protože bez toho se dál nedostaneme. Je u nás vždy někdo zkušený, který je povolán k těmhle náročným případům, takže dítě „předáte“ zkušenému kolegovi nebo někdy i dvěma, pro jistotu, když se jedná o řešení u staršího žáka, a ty ho mají v tu chvíli v kompetenci a jejich cílem je dítě uklidnit, aby ze školy šel v pohodě, aby druhý den přišel v pohodě a ten druhý den my bysme měli už mít připravené podmínky na to, že počítáme s tím, že se to problémové chování může opakovat a neměli bysme být zaskočený. Ze setkání musí být nějaký výstup, ten je závazný pro všechny. I třeba, kdyby to byl plán na jeden den. Musí být všichni připraveni na to, že se pokyny budou řídit. Protože pak na základě zkušeností dalšího dne, to můžeme upravit, jestli je to dostatečný, jestli jsme to trefili, protože my nikdy nevíme, neznáme tu příčinu, proč to dítě je v nepohodě, některý dítě vám to řekne, ale u některých se to hádá. U některých to hádáme dlouho, zase příklad z praxe: měli jsme tu u jednoho dítěte opravdu úplně nečekanou eskalaci projevů jeho chování, kdy z relativní pohody mělo doslova raptý. Opravdu šlo do záchvatového chování, ubližovalo si. Dlouho jsme nemohli přijít na to, čím to je. A pak jsme vyzorovali, že je to po svačině. Ve spolupráci s rodinou jsme vykomunikovali, že má úplně rozhozený trávení, což teda tam ty příznaky byly, střídavě mělo průjmy, zácpy, ale z nějakého důvodu, se ten zdravotní stav zhoršil natolik, že ono po každém jídle mělo zjevně bolesti. A je to dítě, který vám neumí říct, že ho něco bolí, navíc hodně vydrží, jeho práh bolesti je posunutý a je to dítě problémové i z jiných důvodů, ale tohle bylo nestandardní, nečekaný a nefungovalo

Komentář [PJ45]: postupy a mechanismy řešení problémového chování

Komentář [PJ46]: postupy a mechanismy řešení problémového chování

Komentář [PJ47]: formy problémového chování

nic. A až po dvou, třech týdnech jsme vysledovali, že to souvisí s jídlem. Ukázalo se pak dokonce na nějaký jícnový onemocnění, dítě mělo bolesti. Původně jsme se domnívali, že je dítě přetažený, že něco nezvládá. Rutinně funguje ve struktuře, když je bez dohledu, strukturu si plní samo, protože ji potřebuje. Uvedu ještě příklad řešení z poslední doby: Ostatním kolegům jsme řekli, vůbec s tímhle žákem nekomunikujte. Neměli jsme úplně zmapovaný, co ho vlastně „rozjelo“, co byl spouštěč. Potřebovali jsme, aby on byl v komunikaci s třídním učitelem, případně s tím, kdo ho má zrovna na starosti. Takže jsme zavedli dočasné opatření – „máš svého učitele, na mě nemluv“. Bylo to takový nestandardní, pro XX taky samozřejmě nečitelný, ale zafungovalo to, protože dítě bylo nuceno spolupracovat s tím učitelem, s kterým byl v konfliktu. **Univerzální manuál, co se dělá, když se dostane dítě do afektu, že vždycky jsou v té skupině minimálně dva lidi, který se staraj, to znamená: jeden ošetří bezpečnost toho, kdo je v tu chvíli v tom incidentu nebo v těch problémech a ten druhý řeší zbytek skupiny. Musí se dbát, aby se žáci vzájemně nezranili a aby se vzájemně nerozjeli. Pokud to jde, je vyveden žák, který má problém, ze třídy do sklidňovacího prostoru, to znamená do jiný učebny nebo prostě někam, kde má prostor a čas se uvolnit a někdo se mu adekvátně věnuje a když to nejde, no tak je vyvedenej zbytek té třídy a „on“ se nechá na místě. To je takovej obecný manuál, který funguje vždycky, i když nevíte, co zrovna dělat. Pak tedy si sedneme s třídní učitelkou, nebo s kolegama, kterých se to nejvíc týká, vymyslíme postup do následujícího dne a ostatní s tím seznámeme.** Pokud je to nahodilej incident, vzniklo to třeba proto, že dítě bylo rozhozený z podmínek, který my jsme nemohli ovlivnit třeba z domova nebo že mu bylo fyzicky špatně nebo že jsme my udělali nějakou hrubou chybu v organizaci typu, že jsme změnili režim a zapomněli jsme mu to včas říct, třeba příklad typu: zítra půjdeme na procházku tam a tam, ale protože kolegyně onemocněla a kolega má na starost více dětí, tak ta vycházka nebude, dítě se dostane do nepohody, protože ono s tím počítalo. Dítě se rozjede, my to uklidníme, nějak to proběhne a v podstatě je to vyřešený a nevracíme se k tomu. To není krizová situace, která by se přenášela do dalšího dne. Ale třeba situace, která se přenáší do dalšího dne, kdy dítě který bylo **doted’ verbálně agresivní, začalo bejt fyzicky agresivní, což je vždycky obrovská změna. Jak pro to dítě, tak pro jeho spolužáky, tak pro ten personál. A v podstatě byt’ ti kolegové vědí, že s tímhle se musí počítat, ty příznaky nebo náznaky, že k tomu dojde,**

Komentář [PJ48]: postupy a strategie řešení problémového chování, týmová spolupráce

Komentář [PJ49]: bezpečnost

tam bývají dopředu. Stejně je to vždycky šok! Protože Vás to úplně vykolejí z toho režimu a samozřejmě jinak to vnímá kolega, kterej má metr devadesát a to, že od XX dostane facku, ho v podstatě nerozhodí a jinak to vnímá kolegyně, která má metr padesát a samozřejmě je v tu chvíli fyzicky ohrožena. Takže tohle je vždycky něco, co se musí opravdu řešit se vši naléhavostí, která k tomu patří, protože musíte dát těm lidem jistotu, že maj manuál na to, že když už nějaký konflikt nedopadne, tak je tam zajištěna i jejich bezpečnost a na to už se teda vypracovává krizovej plán. Na to máme naštěstí od loňského roku metodiku od ministerstva školství pro základní školy v rámci inkluze, ale ona je docela dobrá i pro nás. Tady bych zdůraznil, že legislativně jsou pedagogičtí pracovníci naprosto nechráněni. Vzdělávání žáků s autismem je o tom, že musíte počítat s agresí, kdo s tím nepočítá, tak neví, o co jde nebo se s tím prostě ještě nasetkal. Takže je třeba s tím pracovat, pracovat s tím dopředu, protože jak jsem už říkal, u hodně těch dětí jsou ty náznaky, že to směřuje k těm těžkým stavům a je čas se na to připravit. Pokud máte logisticky zajištěný pracoviště, pokud máte podmínky pro pedagogický pracovníky, jsou vyškolení, nejsou přetěžovaní a mají na to kapacitu, pokud to takhle funguje, tak je čas na prevenci, je čas na školení, na nějaký mimořádný setkání, poradou. Z provozních důvodů je tohle často nedosažitelný standard, takže se musí dost často improvizovat a právě když jsou potom situace, kdy kolegové z nějakých důvodů chybí nebo se dlouhodobě kvalitních lidí nedostává nebo dojde k eskalaci problémového chování u více žáků najednou, ono to spolu souvisí, tak musíte operativně vymyslet nějaký řešení. A ono to většinou už pak není o tom ideálním nebo optimálním, ale je to o tom „nejméně špatným“. A to se musí vzít v úvahu, koho máte na pracovišti: jaký děti, jaký personál, co musíte ten den provozně zvládnout a podle toho to nastavit. My jsme si to u nás nastavili tak, že máme tři úrovně péče. Pokud máme vše zajištěno, je nás tu personálně dost, děti v optimálním rozpoložení, tak jedeme prostě v režimu vzdělávání, to co bysme jako škola měli zabezpečovat. Učíme, primárně se pedagogové soustředí na úkoly, který budou žáci plnit, na jejich další vzdělávání. Pokud se dostaneme z nějakýho důvodu, i třeba na úrovni třídy, že nejsme schopni tohle vzdělávání zajistit a je, jedno jestli zrovna chybí personál nebo je tam suplující učitelka nebo proto, že se nějaký dítě dostalo do výrazný nepohody, tak jdeme do režimu vychováváme – usměrňujeme chování, tam už netlačím na výkon žáků, netlačím na to, jestli zcela postupuje dle učebního

Komentář [PJ50]: změna formy problémového chování

Komentář [PJ51]: legislativní rámec

Komentář [PJ52]: rizikovitost výskytu problémového chování

Komentář [PJ53]: personální zajištění

Komentář [PJ54]: výchovně vzdělávací metody a přístupy

plánu, ale snažím se udržet klid, pohodu a operativně měnit činnosti tak, abych udržel děti v klidu a pohodě, spolupracující a zároveň, aby ti kolegové se udrželi v pohodě, protože není nic horšího, než když se ten pedagog dostane do tlaku, to pak problémové chování žáka s autismem raketově eskaluje. Takže to je ten druhý režim a pokud tohle všechno selže a pokud tohle nedokážeme a podmínky se zhorší natolik, dám teďko příklad: oba kantoři, který ve třídě pracují, nejsou na pracovišti, třeba jsou v pracovní neschopnosti a já bych tam poslal kolegu, který je tady nový, zapracovává se, protože zrovna nemůžu uvolnit někoho zkušenějšího, no tak musíme jet v režimu hlídání a tam řeším to, abych zabezpečil bezpečnost dětí a kolegů. To znamená, pošlu tam tolik lidí, který mi to uhlídá, jestli-že vim, že v prostoru třídy dojde ke konfliktu, tak v té třídě nebude to dítě, u kterého dojde ke konfliktu, dám ho buď do jiné skupiny, nebo přidělím pedagoga a bude individuálně ten den vzděláváno. Když se změní podmínky, máme na víc, jdeme do vyššího „levelu“ a tohle by měli pedagogové, který s dětma s autismem dělají, operativně vyhodnocovat, ty situace se prostě můžou měnit. A pokud chce tu práci dělat dobře, tak musí být připravený na všechny tři úrovně ten den. Nesmí být zaskočený. Samozřejmě jsou situace, kdy při vši snaze Vám tohle všechno selže. U dětí s autismem jsou situace, který nevyvymyslíte a nemůžete je předpokládat, ne tedy u všech. Když si žáky rozdělíme do skupin podle čitelnosti, nárokovosti, ne podle kognitivní výkonnosti nebo podle toho co ty děti umí, ale podle toho, jak zvládají adaptaci na změnu a podobně, tak jsou ti, kteří mají tu adaptaci dobrou, zvládnou změny, zvládnou se vypořádat s tím, že je ostatní žáci ruší, že třeba kolega dělá chyby, protože je nový, ale zvládnou to, v podstatě na personál nekladou zvláštní nároky. Pak je skupina žáků, která už musí mít specifický podmínky, aby fungovala dobře. To znamená: musí se dodržet režim, musí být strukturovaný prostředí, pedagog musí používat komunikaci, který to dítě rozumí, pokud se tohle zabezpečí, problémové chování je minimální. Pak je třetí skupina žáků s autismem, to je ten typ žáků, kde ani intuitivně nemůžete spoléhat na to, že odhadnete jeho chování. Těch vlivů, který na něj působí a který on nedokáže zpracovat je příliš, jsou to hodně často ty vnitřní příčiny, který způsobují projevy problémového chování, často jsou to i přidružený psychiatrický diagnózy a podobně. Jsou to prostě žáci, u kterých i když všechno uděláte dobře, nemůžete garantovat, že nebude problémový chování. Stoprocentní důslednost a úspěšnost řešení v podstatě nelze“.

Komentář [PJ55]: výchovně vzdělávací metody a přístupy

Komentář [PJ56]: režim hlídání a bezpečnost

Komentář [PJ57]: náročnost a proměnlivost situace

Komentář [PJ58]: adaptabilita žáků

Komentář [PJ59]: spouštěče problémového chování

- Které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za úspěšné?

„Spouště problémového chování se dá předejít, vyřešit organizačně, ale musíte na to mít podmínky. Já bych to nenazval metodou, ale co já považuju za nejdůležitější a úspěšné, je mít dostatečně proškolený personál. To znamená, aby se pedagogové poslali na školení, který dneska existují, aby tu fungoval dlouhodobý vzdělávací plán pro lidi, protože spousta těch problémů vůbec nevznikne, když máte lidi, který jsou informovaný. Je to strašně důležitý, protože ta obměna personálu je dost častá. Co se týče metod, v praxi to vypadá tak, že nejnáročnější děti, dostávají nejschopnější pedagogové. Prostě musím přiřadit pedagogovi takový děti, který zvládne a obráceně. Automaticky pak samozřejmě strukturovaný prostředí pro všechny žáky, včetně družiny a úměrně každému, jak hodně to ten žák potřebuje. Máme tu pro některý děti detailní struktury, ale pak i volnější, který to již zvládnou. Individualizace, ta je nezbytná. I v rámci třídičky o 4 až 6 dětech to nejde pojmout jako kolektiv, u dětí s autismem to nelze, takže čistě individuální režim a skupinově, to co zvládne ten nejméně zdatný z té skupiny. Přístup takový, že musím podřídít podmínky tomu poslednímu, kdo to dá. Potom zajištění prostoru, každý dítě má úplně jinou potřebu osobního prostoru, každý se zvládá adaptovat v jiných podmínkách“.

Komentář [PJ60]: personální zajištění

Komentář [PJ61]: výchovně vzdělávací metody a přístupy

- Které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za neúspěšné, co byste nedoporučoval?

„Není nic horšího než nacpat velké množství žáků s autismem do malého prostoru. Pokud nemám zajištěný obecně potřebný podmínky, nemělo by se pak pracovat s těmito žáky, respektive přijímat je do takové školy ke vzdělávání. Ty podmínky jsou prostě personální, prostorový a vybavení, to je furt stejný“.

Komentář [PJ62]: prostorové zajištění podmínek

- Jakými profesními dovednostmi by měl disponovat pedagogický pracovník ve výchovně vzdělávacím procesu u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Je to o té kvalifikaci, ale o té odborné, teď nemám na mysli kvalifikační předpoklady, který jsou nařízeny ministerstvem školství. Tohle pro praxi není

důležitý, to neodsuzuju, ale červený diplom nám pro praxi nepomůže. Člověk, který má magisterský titul ze speciální pedagogiky, ještě vůbec není připraven pro práci žáků s autismem, a už vůbec ne pro práci s dětmi s problémovým chováním. Tohle se všechno dá naučit až v praxi. Takže zase se bavíme o zajištění odborných kurzů, stáží, výměny informací mezi pracovištěma, navazování v „know how“ z mateřské školy do základní školy. Pedagogický pracovník musí znát problematiku, musí být schopný, mít na tuhle práci vloh, být ochoten jít za současných podmínek tuto práci dělat. Vzdělávat žáky s autismem obecně, patří k tomu nejnáročnějšímu, co ve školství můžete dělat, není příliš skupin nebo typů žáků, kteří jsou náročnější, je to v podstatě specializace. Je potřeba do pedagogů investovat, když se to nedělá, tak to nefunguje“.

Komentář [PJ63]: odborná profesní vybavenost pedagogů

Komentář [PJ64]: odborná osobnostní a profesní vybavenost pedagoga

Komentář [PJ65]: investice do pedagogů

- Jaké má vaše škola prostorové, materiální, personální a technické zázemí vzhledem k výskytu problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Jsme na stupnici jedna až pět někde na trojce. My to tady máme trochu specifický, my se poslední dva roky reorganizujeme jako pracoviště, což se vyvinulo z praxe. Jedna z chyb byla, že se přijmulo žáků s autismem příliš mnoho naráz. U nich pak náročnost s přibývajícím věkem přibývá, takže bylo nutno se transformovat. V tuhle chvíli jsme před fází stabilizace, počty žáků odpovídají prostorům, dovybavujeme se nejnezbytnějšíma pomůckama, které pro tu výuku a práci potřebujeme. A snažíme se pracovat na systémovém vylepšování pracoviště. Posoudím-li to z hlediska problémového chování, tak jsme se určitě posunuli a zabýváme se nyní něčím, co nám ještě před pár lety přišlo nezvladatelné“.

Komentář [PJ66]: vybavenost a zázemí školy

- Jak vnímáte spolupráci se zákonnými zástupci žáka/ů s autismem a střední mentální retardací při řešení problémového chování?

„Asi jako všude na školách. Jsou rodiče, kteří spolupracují, aktivně se podílí na běhu školy. Je to opravdu individuální. Záleží strašně na tom, jestli rodič je schopen se zapojit, jak si připouští tu naléhavost. Neboť je takovým standardem, že to vstřebávají velmi dlouho, autismus je pro tu rodinu strašná zátěž. I ti, kteří jsou informováni, snaží se to racionálně řešit, tak i pro ně je to strašně těžký. Čím je náročnější to dítě, tím je to horší. Vždycky se dostaneme do nějaký fáze, situace, kdy ten rodič nespolupracuje, z nějakýho důvodu, a je to pochopitelný.“

Komentář [PJ67]: spolupráce se zákonnými zástupci

Nemusi to být vůbec špatnej úmysl, prostě dostane se do situace, kterou si nechce připustit. Je to o dlouhodobý spolupráci, partnerským přístupem. Pro pedagoga si myslím, že je strašně důležitý, aby uměl přijmout rodiče, ať už se chová, přistupuje k problémům jakkoliv. Pokud tohle pedagog zvládne, tak za první, má to pak na něj nejmenší dopad, pokud rodič nespolupracuje a zároveň udělá to nejpodstatnější, aby k tomu rodiči našel cestu. Není nic horšího, než radit rodiči, který o to nestojí, jít do sporu s rodičem a odsuzovat rodiče, byť někdy je to těžký. Někdy by to docela chtělo, aby pedagog prošel terapeutickým výcvikem, opravdu se tady setkáváme se situacemi, které jsou extrémní“.

Komentář [PJ68]: rodičovské reakce a postoje

Komentář [PJ69]: partnerský přístup a spolupráce

- S jakými dalšími subjekty spolupracujete při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Hlavně řešíme primárně s pracovníky SPC, konzultuje se to, pokud u těch extrémních případů sestavíme nějaký krizový plán, tak samozřejmě i ten s nimi konzultujeme, to se pak může projevit minimálně na nějaké změně podpůrných opatření a podobně, to dneska zase, ať jenom nekritizujeme, ty nástroje jsou. Pak je všechno přes rodiče, rodič musí vykomunikovat spolupráci s psychologem, psychiatrem. Zase jsme u toho, jak je důležitá spolupráce s rodičem. Ideální je, když to funguje na všech zúčastněných složkách, když se ta spolupráce povede. Máme konkrétní příklady žáků, kde rodina, SPC, psychiatr, škola, funguje, povedlo se to sestavit a můžu vám říct, že to je potom pro nás krásná práce. Samozřejmě kompetence školy jsou limitovaný“.

Komentář [PJ70]: spolupráce se SPC

Komentář [PJ71]: týmová spolupráce subjektů

- Odkud čerpáte informace a znalosti o možnostech řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Dostupná literatura v první řadě, existuje už i v češtině, a pak jsou to hlavně kazuistiky a zkušenosti odjinud, to je takovej největší zdroj informací. Dneska internet, v ideálním případě setkání kolegů z různých jiných pracovišť. To je to, co vám dá nejvíce“.

Komentář [PJ72]: vzdělávání pedagogických pracovníků

- Absolvoval jste v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků speciální kurz vztahující se k této problematice (jaký, využitelnost v praxi)?

„Ano, když jsem se začal věnovat týhle problematice, tak jsem absolvoval všechny dostupné kurzy v České republice, primárně kurzy z Aply pod Hynkem Jünem.“

Ona ta nabídka kurzů je pořád docela nedostatečná, kapacitně, finančně. Využitelnost kurzu Zvládání problémového chování u osob s autismem je stoprocentní, ale primárně je koncipován na sociální sféru. Takže jsou tam řešení, který my nemůžeme v systému školství využívat, ale je důležité se s tím seznámit“.

Komentář [PJ73]: vzdělávání pedagogických pracovníků

- Můžete uvést návrhy na zkvalitnění a zefektivnění vaší práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Zase je to o tom, že zajistíte vybavení, zajistíte prostory pro vzdělávání, je to především o investici do lidí, ta je podle mne primární. Když budeme investovat do lidí, vzdělávat je, kurzy, stáže, supervize, ale i pozor následné vedení na pracovišti.

Komentář [PJ74]: investice

Nový pedagog se dovednosti potřebuje od někoho naučit, jsme tady o předávání informací jeden na jednoho. Zkušený pedagogové zase musí dostat servis, aby nedošlo k jejich vyhoření, aby se školili dál. Aby, když už má zvládnutou svoji třídu, zapadne do rutiny, musí dostat nové podněty, měl by jet někam na stáž. Měl by možnost se vzdělávat na úrovni třeba těch terapeutických kurzů. To jsou věci systematický, dlouhodobý, tohle, když se bude speciálnímu školství zajišťovat, tak je to něco, co se zúročí“.

Komentář [PJ75]: vzdělávání pedagogických pracovníků

- Chtěl byste zdůraznit nějakou oblast, o které jsme se nezmínili?

„Určitě, legislativa, to je to, co nás pálí a neúměrná administrativní zátěž. Až potom nás pálí finance. My nejsme právně jako pedagogové vybaveni na situace, kdy žák se dostane do takového stavu nebo jeho chování je takové, že ohrožuje sebe nebo zúčastněné. Neexistuje takový legislativní nástroj, jak postupovat, když dítě napadá pedagogy nebo ostatní spolužáky. Na rozdíl od sociální sféry, kde už mají zákon a paragraf, který upravuje možnosti personálu, který samozřejmě musí být proškolen na určité praktiky, metody a které jsou u klientů s autismem funkční, ale my je provádět nesmíme, byť bysme je třeba i uměli. Já jsem třeba proškolen na zvládání a uplatňování fyzických restrikcí u klientů s autismem, já je ve školství provádět nesmím. Je to na škodu, protože jsou situace a jsou žáci, u kterých by to byla nejšetrnější metoda. My to řešíme třeba manuálama, krizovými plány, prostě prevencí, aby se ten žák nedostal do emoční úrovně, kdy to nemá zcela pod kontrolou. A potom ještě trošku z jiné strany, když si uvědomíte, že dneska učitel

Komentář [PJ76]: legislativní rámec

ve škole, který má velmi vysoký záběr, co se týče povinností pracovních, dostává se do sporu s rodičem, se zaměstnavatelem, se zřizovatelem, s právem, je na ně vyvíjen velký tlak a on je právně naprosto neošetřen. V situaci, kdy víme, že ve školství ten tlak rodičů narůstá, ty povinnosti rodiče nejsou legislativním rámcem vyžadovány, zatímco povinnosti pedagoga může vyžadovat každý, na pedagoga si může beztrestně stěžovat každý, z hlediska zákona my nejsme chráněni jako skupina, jako zaměstnání a samozřejmě z toho potom plynou situace, když se dostanete s rodičem, dítětem, sociálkou do konfliktu, do sporu, my jsme velice limitovaný. My musíme hodně, ale málo můžeme. Myslím si, že by se to dalo rozumným legislativním rámcem nebo opatřením upravit, ošetřit, včetně úprav povinností rodičů. Tady bych se přimlouval za celý školství, za všechny kolegy, my bychom potřebovali pravomoce na to, ne abychom někomu do něčeho mluvili, ale abychom si mohli zajistit svoje povinnosti“.

Komentář [PJ77]: legislativní rámec

- Velice Vám děkuji za Váš čas a poskytnutý rozhovor.

Přepis interview č. 9 se speciálním pedagogem – učitelem SPU 3, včetně kódování

- Jak byste definovala pojem „problémové chování“ žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Takže je to takové **chování, které se vykazuje agresivním a autoagresivním chováním žáků, může být pro ně nebo pro okolí nebezpečné**“.

Komentář [PJ78]: definice problémového chování

- S jakými nejčastější formami problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací se ve třídě setkáváte?

„Začíná to nejdříve křikem, že si dotyčný žák chce něco vymocit nebo ho rozhodí nějaká změna nebo se mu nechce pracovat třeba zrovna. Vyčůrá se uprostřed místnosti, aby nás naštvál. Vyleje schválně pítí. Pak útoky na nás jako bouchání, škrábání, kousání, trhání, shazuje nám věci ze stolu“.

Komentář [PJ79]: formy problémového chování

- Jak často se problémové chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací ve výchovně vzdělávacím procesu vyskytuje?

„Tak třeba XX ten má záchvat každý den, samozřejmě s různou mírou intenzity, někdy více, někdy méně, u XX to bylo třeba tak, že první pololetí to bylo relativně klidnější, s blížícím se koncem školního roku prakticky pak taky denně“.

Komentář [PJ80]: četnost výskytu problémového chování

- Co je podle Vašeho názoru nejčastějším tzv. spouštěčem problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Může to být prakticky cokoliv, ráno třeba jenom špatná nálada nebo dítě něco nechce, jakákoliv změna ze zaběhlého režimu, může to být i opravdu maličkost nebo taky poutání pozornosti“.

Komentář [PJ81]: spouštěče problémového chování

- Jakým způsobem předcházíte vzniku problémového chování žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Nejčastěji se snažíme změnit činnost, někdy vyhovíme, XX vyžaduje své rituály, tak samozřejmě ho necháme, aby proběhly ty rituály, pak teprve může začít nějaká řízená školní činnost“.

Komentář [PJ82]: předcházení vzniku problémového chování

- Jak se rozhodujete o volbě strategií řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„No tak individuálně, podle situace, že jo. Už známe nějaký postupy, který vyžadujeme, po těch zkušenostech člověk zhruba ví, co má dělat.“

- Má vaše škola zpracována pravidla a mechanismy pro řešení problémového chování žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Ano, samozřejmě, máme na každý dítě s problémovým chováním vypracovaný krizový plán. Tam je přesně popsána situace – problémové chování a rozepsáno řešení té situace, včetně přesných postupů“.

Komentář [PJ83]: postupy a mechanismy řešení problémového chování

- Jak probíhá celý Váš postup řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Než dojde k samotnému záchvatu, tak žák většinou vykazuje určité signály před tou agresí. Snažíme se ho jednoduše verbálně uklidnit. Když to nepomůže, tak se snažíme žáka zklidnit mimo třídu, změnou činnosti, relaxací. Konkrétně v případě autoagresivity XX máme od zákonných zástupců schváleno použití helmy, o incidentu jsou informováni rodiče, jsme s nimi v každodenním kontaktu“.

Komentář [PJ84]: předvídatelnost

- Které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za úspěšné?

Komentář [PJ85]: postupy a mechanismy řešení problémového chování

„Tak samozřejmě je to strukturovaný denní režim, kartičky, vizualizace. Ohledně problémového chování zopakovat pokyn, ukázat případně na piktogramu, i když u některých dětí je problém, že na ně nereagují, takže tam se snažíme znakovat i gesty, ukážeme znakem. Třeba XX dobře reaguje na mužské, tak kolega jako chlap ho zklidní mnohem dříve než my, má z něj větší respekt. Používat důsledný přístup“.

Komentář [PJ86]: výchovně vzdělávací přístupy a metody

- A co naopak, které metody a formy práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací považujete za neúspěšné, co byste nedoporučovala?

„Tak to je zase hodně individuální u každého dítěte, ale ne začít sáhodlouhé vysvětlování chování, nesprávného řešení situace, to určitě nefunguje“.

Komentář [PJ87]: výchovně vzdělávací přístupy a metody

- Jakými profesními dovednostmi by měl disponovat pedagogický pracovník ve výchovně vzdělávacím procesu u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Tak samozřejmě **psychicky i fyzicky odolný, musí mít ty děti rád, jinak bysme to asi nedělali, no prostě dobrá psychika a odolnost**“.

Komentář [PJ88]: odborná osobnostní a profesní vybavenost pedagoga

- Jaké má vaše škola prostorové, materiální, personální a technické zázemí vzhledem k výskytu problémového chování u žáků s autismem a střední mentální retardací?

„Tak snažíme se to **přizpůsobovat, máme ve třídě relaxační koutek, zklidňující koutek, protože není možné stále odcházet s tím agresivním žákem pryč ze třídy. Máme relaxační místnost a tělocvičnu, kterou využíváme i při řešení nějakého problémového chování. Snažíme se jim vyrábět výukové pomůcky na míru, abychom předcházeli výskytu problémového chování. Pomůcek není nikdy dost, pořád je třeba nových. Personálně snad zajištěno, ve třídě mám dva asistenty pedagoga, 8 žáků, 2 žáci jsou právě se značně problémovým chováním. Technické zázemí v rámci možností, teď třeba máme interaktivní tabuli, která nám velice pomáhá, máme iPady, počítače ve třídách**“.

Komentář [PJ89]: vybavenost a zázemí školy

- Jaká je Vaše spolupráce se zákonnými zástupci žaka/ů s autismem a střední mentální retardací při řešení problémového chování?

„No tak v současné době bych řekla, že **velice dobře spolupracujeme, ze začátku to taky nebylo jednoduché, z počátku komunikace a spolupráce náročná, je to prostě určitý proces**“.

Komentář [PJ90]: spolupráce se zákonnými zástupci

- S jakými dalšími subjekty spolupracujete při řešení problémového chování u žaka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Se **SPC především, konkrétně se souhlasem zákonných zástupců jsem komunikovala u XX i s nemocnicí s psychiatrickou**“.

Komentář [PJ91]: spolupráce dalších subjektů

- Odkud čerpáte informace a znalosti o možnostech řešení problémového chování žaka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„No tak nejvíce **z praxe, ze zkušeností. Z praxe, protože nikdo Vám neřekne, jedine takhle to dělej, tak je to dobře. Ještě v Aple, nynějším Nautisu, tam nám asi pomohli nejvíc - přednášky, semináře. A pak Hynek Jůn, ten jako jediný dokázal vlastně říct otevřeně konkrétní informace**“.

Komentář [PJ92]: vzdělávání pedagogických pracovníků

- Absolvovala jste v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků speciální kurz vztahující se k této problematice (jaký, využitelnost v praxi)?

„Určitě, určitě, to zase musíme pochválit tady naši školu, že nám umožní absolvovat několik kurzů. Názvy si teda přesně nepamatuju, asi Šetrná sebeobrana a pak mnoho kurzů od Nautisu. Využitelnost? Každý si tam něco najde, takže určitě“.

Komentář [PJ93]: vzdělávání pedagogických pracovníků

- Můžete uvést návrhy na zkvalitnění a zefektivnění vaší práce ve výchovně vzdělávacím procesu při řešení problémového chování u žáka/ů s autismem a střední mentální retardací?

„Mít ten relaxační koutek v každé třídě, podporu vedení školy“.

- Chtě/a byste zdůraznit nějakou oblast, o které jsme se nezmínili?

„Finanční ohodnocení za naši práci, kterou tady děláme. A legislativa ve školství k této problematice, která je skutečně nedostatečně ošetřena, nikdo s tím nic moc nedělá, naše možnosti a kompetence k řešení jsou značně omezené. Společnost na to není připravená nebo to nechce vidět a to mě strašně štve a lidi před tím ve školství spíš zavírají oči, ale přeci je potřeba to nějak řešit, nemůžeme se k nim chovat jako k normálně zdravým dětem, je potřeba k nim přistupovat tak, aby se ta agresivita zvládala, aniž my bysme měli pocit, že děláme něco proti zákonu“.

Komentář [PJ94]: legislativní rámec

- Děkuji Vám za poskytnutý rozhovor.